

european network against racism

ENAR Shadow Report 2010-2011

ENAR STÍNOVÁ ZPRÁVA

Rasismus a diskriminace v České Republice

František Valeš, Selma Muhič Dizdarevič

I. Shrnutí

V oblasti rasismu a diskriminace nedošlo v období, sledovaném touto zprávou, tedy od března 2010 do března 2011, k žádnému viditelnému pokroku. V důsledku změny vlády a vážných škrťů v systému sociálního zabezpečení byla naopak zastavována antidiskriminační opatření, která byla schválena v předešlém období. Proto došlo ke zhoršení postavení zranitelných skupin v české společnosti. Na politické i institucionální úrovni bylo možné sledovat oslabování zájmu o podporu a posilování agendy lidských práv. Konkrétní dopady těchto změn na zranitelné skupiny jsou detailně popsány v této zprávě. Autoři zprávy v souvislosti se zásahy do postavení zranitelných skupin navrhuji následující doporučení.

V oblasti zaměstnávání považujeme za nezbytné, aby státní orgány alespoň v některých případech dosáhly odsouzení a potrestání agentur, resp. konkrétních pachatelů, kteří zneužívají migranty při tzv. agenturním zaměstnávání. Je nezbytné, aby se kontrola státu zaměřila na zaměstnavatele, na rozdíl od jejího dosavadního zaměření na migranty. Je nezbytné odstranit koncept cirkulární migrace, neboť je ze své povahy anti-integrační.

Bez odkladu by měl být připraven a schválen zákon o sociálním bydlení, neboť je nezbytným východiskem pro zajištění přístupu sociálně znevýhodněných osob k finančně dostupnému bydlení.

Všichni migranti se statutem dlouhodobého pobytu na území ČR, a to zvláště děti, by měli být zahrnuti do systému veřejného zdravotního pojištění. Současný systém, na kterém profitují pouze soukromé pojišťovny, by měl být zrušen, neboť mj. nepřijatelně zvyšuje náklady rodin migrantů žijících v ČR na zdravotní péči.

Vláda by měla připravit jasnou právní úpravu týkající se odškodnění obětí nucených sterilizací, na jejímž základě by měly být odškodněny všechny oběti bez nutnosti uplatňovat své nároky na náhradu škody před soudem.

Je zcela nezbytné, aby byla přijata opatření, na jejichž základě by byla odstraněna segregace romských dětí ve vzdělávání. Ministerstvo školství by mělo obnovit, resp. znovu ustavit pracovní skupinu expertů zabývajících se implementací Národního akčního plánu inkluzivního vzdělávání.

Měla by být přijata novela trestního zákoníku, jíž by byl motiv sexuální orientace oběti zahrnut mezi znaky trestných činů motivovaných nenávisť.

Ministerstvo vnitra by mělo obnovit spolupráci s nevládními organizacemi v oblasti boje proti extremismu. Mělo by být znovu otevřeno vyšetřování postupu policie proti antifašistům při shromážděních v Novém Bydžově a Krupce.

Jako prostředek, jak se vyhnout ohromnému zadlužování domácností, by mělo být realizováno více programů ke zvyšování finanční gramotnosti obyvatel sociálně vyloučených lokalit, v nichž žijí zejména Romové.

Media by se měla více zaměřovat na individuální příběhy minorit a umožňovat zástupcům menšin vyjádřit se.

Antidiskriminační zákon a zákon o veřejném ochránci práv by měly být novelizovány za účelem posílení ochrany před diskriminací, zejména by měly zákonně regulovat právní prostředek hromadné žaloby, resp. žaloby ve veřejném zájmu, a zakotvit možnost veřejného ochránce práv vydávat doporučení a stanoviska na základě individuálních stížností, týkajících se diskriminace. Zároveň by měl být schválen zákon o bezplatné právní pomoci.

Měla by být zkrácena maximální doba detence migrantů, která v současné době činí 18 měsíců. Měla by být bezvýjimečně zakázána detence nezletilých migrantů.

V souvislosti s dobou, po kterou migranti legálně pobývají na území ČR, by měla být posilována jejich práva. Migrantům, kteří mají v ČR povolen trvalý pobyt, by měla být umožněna politická participace.

II. Obsah

I. Shrnutí	2
II. Obsah	4
III. Úvod	5
IV. Skupiny ohrožené rasismem a diskriminací	6
V. Rasismus a diskriminace v oblasti zaměstnávání	8
VI. Rasismus a diskriminace v oblasti bydlení	11
VII. Rasismus a diskriminace v oblasti vzdělávání	13
VIII. Rasismus a diskriminace v oblasti zdravotní péče	15
IX. Racism and related discrimination in criminal justice	18
X. Rasismus a diskriminace v oblasti přístupu ke zboží a službám	22
XI. Rasismus a diskriminace v médiích	22
XII. Politický a legislativní vývoj v oblasti rasismu a diskriminace	25
XIII. Migrace a integrace	28
XIV. Národní doporučení	30
XV. Závěr	32
XVI. Literatura	33

III. Úvod

Dne 28. a 29. května 2010 se konaly volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR a jejich výsledek zásadně změnil poměry na české politické scéně. Přestože nejvíce hlasů získala Česká strana sociálně demokratická, nenašla žádného koaličního partnera, a proto byla vytvořena pravicová koalice tvořená Občanskou demokratickou stranou a dvěma nově vzniklými stranami TOP 09 a Věci veřejné. Koalice okamžitě zahájila prosazování svého balíčku úsporných opatření, který zásadně redukoval mechanismy sociálních benefitů, a to primárně dotýkajících se zdravotně postižených, matek samoživitelek, rodin atd. Atmosféra nutnosti škrtnat výdaje, prostupující společností, vedla ke vzniku nepřátelských nálad vůči některým skupinám, typicky k Romům, uživatelům drog, bezdomovcům apod. Tyto skupiny byly politickými stranami a částí veřejnosti vnímány jako hlavní viníci nadměrných rozpočtových nákladů.

Nové vládě trvalo 5 měsíců, než jmenovala nového zmocněnce vlády pro lidská práva poté co předchozího zmocněnce, uznávaného a schopného Michaela Kocába, odvolala okamžitě po svém nástupu. Nová zmocněnkyně byla jmenována v únoru 2011 a stala se jí právnička a expertka na ochranu práv dětí Monika Šimůnková, pro odbornou veřejnost z řad vládních i nevládních expertů na lidská práva do té doby v podstatě naprosto neznámá. Její jmenování bylo vnímáno jako signál nezájmu, který nová vláda věnovala lidskoprávní agendě jako takové.

• IV. Skupiny ohrožené rasismem a diskriminací

Rovněž v roce 2010 - 2011 byly skupinou nejzranitelnější rasismem a diskriminací Romové. Jak bylo uvedeno v předchozí zprávě ENAR, počty Romů žijících v ČR lze pouze odhadovat, neboť velká část Romů odmítá oficiálně deklarovat svoji příslušnost k romskému etniku, a to zejména z důvodu stigmatizace, jíž jsou vystavováni. Odhaduje se, že Romové čítají cca. 2,4% - 3,3% celkové populace, to znamená cca. 250.000 – 350.000 osob. Přesto, při sčítání lidu v roce 2001 pouze 23.211 osob uvedlo romštinu jako svůj rodný jazyk a pouze polovina z toho počtu se přihlásila k romské národnosti. Příští sčítání se koná na jaře 2011 a Romové by měli být podporováni k tomu, aby se přihlásili ke své etnicitě. Podle sociologického výzkumu, realizovaného v roce 2010 Ministerstvem vnitra ČR, vnímá 83% respondentů Romy jako nepřizpůsobivou skupinu obyvatel, 90% respondentů Romy charakterizovalo jako „zdroj kriminality“ a jako ty, kdo „ničí a znečišťují okolí“, pouze 20% respondentů bylo přesvědčeno, že se Romové stávají oběťmi diskriminace.¹

Cizinci tvoří přibližně 4% celé populace a 6% zaměstnanců, míra zastoupení cizinců v české společnosti narostla od roku 1993 z 0,75% k 4,22% na konci roku 2009.² Přesto se Česká republika řadí ke státům EU s nízkým počtem cizinců. Příslušníci třetích zemí tvoří 68% všech cizinců pobývajících v ČR, ostatní jsou příslušníci zemí EU, EHS a Švýcarska. Cizinci, kteří získali státní občanství, a druhé a třetí generace imigrantů nejsou staticky evidováni.³ Většina cizinců žije v Praze (11,9%) následované Karlovými Vary (6,4%) a Plzní (4,8%).⁴ Největší počet imigrantů pochází z Ukrajiny (126.521), Slovenska (71.676), Vietnamu (60.605), Ruské federace (31.297) a Polska (18.328); zdroj: ČSÚ, údaj k 30. 11. 2010. Věk cizinců pobývajících v ČR je většinou 25 – 39 let, z hlediska pohlaví převažují muži nad ženami, jakkoli počet žen je na mírném vzestupu (v době zpracování této zprávy 39,7%).

¹STEM, Zpráva z výzkumu „Zmapování postojů veřejnosti v České republice k pravicově extremistickým, rasistickým a xenofobním myšlenkám a jejich šířitelům s ohledem na integraci menšin a cizinců.“, Ministerstvo vnitra ČR, listopad 2010, <http://www.mvcr.cz/clanek/bezpecnostni-hrozby-337414.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d> accessed 20.8.2011

² HORÁKOVÁ, M. *Vývoj pracovních migrací v České Republice v období hospodářské recese*. (Praha. VÚPSV, 2010). Online: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_320.pdf (accessed 5 December 2010), p.17

³ HORÁKOVÁ, M., BAREŠ, P. Intercultural Opening of the Labor Market and Employment Institutions in the Czech Republic. In *Moving Societies towards Integration*. (2010) Online: http://www.cizinci.cz/files/clanky/708/Moving_societies.pdf (accessed 5 December 2010) p.105-106.

⁴See footnote 1, p. 34

Pokud jde o typ výkonu povolání, 29,3% cizinců registrovaných úřadem práce pracuje v lehkém průmyslu, následovaným těžkým průmyslem (20,3%), opravami automobilů, motocyklů a domácích potřeb (10,6%), odbornými, vědeckými a technickými činnostmi (6,8%) a administrativními a pomocnými službami (5,9%), (údaje za rok 2009).⁵ Podle publikace A. Baršové a P. Barši⁶ jsou české imigrační a integrační politiky stále především úřednickým tématem, nikoli tématem otevřeným široké veřejnosti, jelikož stále nepodléhají široké společenské diskusi a nejsou zahrnuty do standardního politického procesu. Tato skutečnost má sice pozitivní stránku – politiky nejsou zneužívány v populistickém anti-imigračním diskursu, na druhou stranu v důsledku tohoto přístupu chybí u občanů pocit odpovědnosti za migraci a její dopady. Podle Güntera⁷ česká společnost postrádá veřejnou debatu o integraci zkrátka z toho důvodu, že zcela chybí diskuse o charakteru české společnosti jako takové, o tom jaký by měl být a za jakých podmínek jsou Češi připraveni sdílet sociální prostor.

⁵ Ibid. p. 63.

⁶ BARŠOVÁ, A., BARŠA, P. *Česká republika jako přistěhovalecký stát*. (2006) Online: <http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2006/pbarsabarsova2006CRjakoPristehovaleckaZeme.pdf> (accessed 10 November 2010), p.6.

⁷ GÜNTER, V. *Cizinci v ČR – přehledová studie*. (2007) Online: http://caat.cz/attachments/150_150_Vladislav_Gunter_Cizinci_v_CR.pdf (accessed 5 December 2010), p.10.

V. Rasismus a diskriminace v oblasti zaměstnávání

VII.i Projevy rasismu a diskriminace v oblasti zaměstnávání

V průběhu období 2010/2011 pokračoval trvajícím problémem se zneužíváním pracovní síly migrantů. Migranti jsou zneužíváni zejména zprostředkovatelskými pracovními agenturami, které jsou obvykle spojeny se společnostmi působícími v zemích původu migrantů a jejichž praktiky nejsou české státní orgány schopny nebo ochotny postihovat. K této praxi dochází v mnoha oborech, zvláště rozšířená je však v lesnictví.

Podle Pavla Čížinského z Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU) byly takto podvedeny stovky dělníků, na OPU se obrátilo více než 70 z nich. Pavel Čížinský uvádí, že těmto 70ti osobám dluží zainteresované společnosti celkem 2,5 milionu Kč, ale celková výše dluhů na nezaplacených mzdách všem podvedeným dělníkům činí desítky milionů korun. Podle Čížinského trvá podvádění zaměstnanců již tři roky a evidentně bude pokračovat. Čížinský přitom uvádí, že policie s tímto jednáním nic nedělá. Společnost Lesy ČR, která spravuje státní lesy, se od této kauzy distancovala a odkázala na smlouvy, jež podepsala se svými dodavateli, podle nichž nemůže ovlivňovat ani výběr zaměstnanců, ani jejich odměňování. Podle tiskové zprávy vydané Lesy ČR: "Společnost nemá žádné právní ani faktické prostředky, jak to činit". Podle společnosti jsou to zaměstnavatelé a pracovní agentury, komu je třeba přičítat vinu za porušování zákona.⁸ Zdá se, že tato situace je obzvláště vážná v Plzeňském kraji. Pokud zde migranti nedostanou zaplacenou za svoji práci a oznámí to příslušným státním orgánům (zejména úřadu práce) a pokud je zahájeno vyšetřování, velice často je vyšetřování posléze odloženo z důvodu nedostatku důkazů. Zaměstnavatelé totiž obvykle tvrdí, že dotčeného cizince nikdy neviděli nebo že pro ně nepracoval dlouhodobě. Dělníci často nedostávají pracovní smlouvy, a pokud je dostanou, smlouvy nesplňují zákonné požadavky a jsou shledány jako neplatné. Zaměstnavatelé a pracovní agentury velmi často vedou dvojí dokumentaci, jedna splňuje zákonné požadavky a druhá je předána cizincům. Pokud jsou pak podrobeni kontrole, zaměstnavatelé nebo zprostředkovatelské agentury předloží z hlediska zákona bezvadnou dokumentaci, kterou ovšem cizinci nemají k dispozici, a když se potřebují bránit, mohou předložit jen bezcenné cáry papíru.⁹

Z důvodu omezení a v určitém období úplného zastavení (v roce 2009) vydávání povolení k pobytu za účelem zaměstnání, byli migranti nuceni žádat o změnu účelu pobytu z účelu zaměstnání k účelu podnikání, přestože většinou zůstali vykonávat stejnou činnost na stejné pracovní pozici. Rozdíl je pro ně ovšem v tom, že nyní je pro ně mnohem složitější prodloužit si povolení k pobytu, navíc se na ně vůbec nevztahuje zákoník práce. Na základě toho se stává, že vykonávají

⁸ Romea, *Dozens protest human trafficking in Czech forestry industry* http://www.romea.cz/english/index.php?id=detail&detail=2007_2297, accessed 22 August 2011

⁹ Jelínková, M., Hánová, M., *Současná situace migrantů na Plzeňsku*, <http://migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2269140>, accessed 22 August 2011

mnoha hodinové přesčasy, které často vůbec nedostanou zaplacený, stejně tak vůbec nepodléhají povinnosti ochrany zaměstnanců, nemají nárok na dovolenou a musí si vést vlastní účetnictví. Zdá se, že ilegální práce se vyskytuje více, než kdy dříve.¹⁰

Diskriminace Romů na trhu práce zůstává signifikantním problémem, a to zejména u Romů žijících v sociálně vyloučených lokalitách. Podle dostupných informací činí míra nezaměstnanosti Romů 57%¹¹, v některých sociálně vyloučených lokalitách pak 90-100%.¹² Ve sledovaném období nebyly zpracovány žádné relevantní výzkumy v otázce diskriminace v zaměstnání, které by přinesly jasná statistická data.

Diskriminace v zaměstnání tvoří největší část agendy veřejného ochránce práv při výkonu působnosti dle antidiskriminačního zákona, v roce 2010 tvořily stížnosti týkající se oblasti zaměstnání 26% řešených podnětů.¹³

Na lokální úrovni v konkrétních sociálně vyloučených lokalitách realizují NNO programy podporovaného zaměstnání, zahrnující motivační programy, rekvalifikace a sociální podnikání, případně též programy tzv. veřejných služeb, a to ve spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování v romských lokalitách a s místními municipalitami. Příklady dobré praxe viz např. Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách, *Příklady dobrých praxí z lokalit z oblasti zaměstnanosti a sociálního podnikání*, (Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách, 2011). Jako příklad dobré praxe realizace veřejných služeb lze uvést iniciativu romských aktivistů v Děčíně, kde ve spolupráci s městem organizují veřejné služby ve formě hlídek, dohlížejících na pořádek a občanské soužití na sídlišti Boletice.¹⁴

¹⁰ Ibid.

¹¹ Czech Republic: Improving Employment Chances of Roma, Report No. 46120 CZ, Human Development Sector Unit, World Bank 2008, http://siteresources.worldbank.org/ECAEXT/Resources/258598-1224622402506/CZ_Roma_Employment_Full_Report.pdf, accessed 14 August 2011

¹² Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách, <http://www.socialni-zaclenovani.cz/zamestnanost>, accessed 14 August 2011

¹³ Veřejný ochránce práv, *Souhrnná zpráva o činnosti veřejného ochránce práv 2010*, str. 161, http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/zpravy_pro_poslaneckou_snemovnu/Souhrnna_zprava_VOP_2010.pdf, accessed 18 August 2011

¹⁴ Romea.cz, *Romské hlídky mají úspěch, rozšiřují působnost*, http://www.romea.cz/index.php?id=detail&detail=2007_7927, accessed 20 August 2011

VII.ii Politický a právní kontext

V oblasti diskriminace v zaměstnání nedošlo ve sledovaném období k přijetí žádného opatření, prohlubujícího ochranu před diskriminací a prevencí diskriminačního jednání, jakkoli důsledný monitoring diskriminace a její postihování je jedním z principů Koncepce romské integrace (2010 – 2013), schválené vládou v prosinci 2009.¹⁵

Novelou zákona o pobytu cizinců, účinnou od 1. 1. 2011, byl do právní úpravy přijat koncept tzv. cirkulární migrace, prosazovaný Ministerstvem vnitra. Ten znamená, že zaměstnavatelé mohou přijímat do pracovního poměru migranty, ovšem stát bude zároveň činit vše pro to, aby se migranti neusazovali na území ČR, a bude je podporovat, aby opustili ČR, jakmile nebude potřeba jejich pracovní síla. Cirkulární migrace tak může být využívána jako právní nástroj, jak se zbavit sta tisíc příslušníků třetích zemí, zejména z Ukrajiny, Vietnamu, Ruska, Moldávie, Mongolska atd. Podle dopisu, zasláného několika nevládními organizacemi Senátu ČR, je tento koncept nelidský, anti-integrační a nerealistický, jelikož model tzv. Gastarbeiterů se neosvědčil ani v západní Evropě.¹⁶

Obzvláště složitá je situace těhotných zaměstnankyň z řad migrantů, které jsou propouštěny z práce, jakmile otěhotní. Jakkoli je takové jednání v rozporu se zákoníkem práce, skutečná šance zaměstnankyň na ochranu jejich práv fakticky neexistuje.

¹⁵ Sociální revue, *Vláda schválila Koncepti romské integrace na období 2010 – 2013* (Sociální politika, 2009), <http://socialnirevue.cz/item/vlada-schvalila-koncepci-romske-integrace-na-obdobi-2010-2013>, accessed 20 August 2011

¹⁶ Iniciativa za práva pracovních migrantů, *Dopis Senátu Parlamentu České Republiky k novele zákona o pobytu cizinců*, <http://www.zpravamigrantu.cz/index.php/tiskove-zpravy/76-dopis-senatorum>, accessed 22 August 2011

• VI. Rasismus a diskriminace v oblasti bydlení

VI.i Projevy rasismu a diskriminace v oblasti bydlení

Klíčovým problémem v oblasti diskriminace v bydlení v ČR jsou sociálně vyloučené romské lokality. Ve sledovaném období nedošlo k výraznému pozitivnímu posunu, resp. deghettoizaci těchto lokalit. Sociálně vyloučených lokalit je v ČR až 400, 30-40 enkláv je sledováno jako ghetta, u nichž sociální vyloučení přešlo k segregaci a zásadní oddělenosti od okolního sociálního prostředí. Průvodním znakem sociálně vyloučených lokalit je: špatná kvalita bydlení, nedostatečná infrastruktura ve spojení s lokalizací na okraji obcí, špatná dostupnost služeb a na to navazující komplex sociálních problémů, spojených zejména se ztíženou šancí obyvatel lokalit uplatnit se na trhu práce a s předlužeností domácností.¹⁷ Revitalizace lokalit a jejich odstraňování je jednou z priorit Koncepce romské integrace (2010 – 2013), v lokalitách působí vládní Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách, v roce 2010 působila ve 23 lokalitách, v nichž se zaměřuje na vytváření lokálních partnerství (obce, NNO atd.) a podporu místním subjektům, též ve formě projektového poradenství. Sociálně vyloučené lokality a s nimi spojené sociální problémy byly i ve sledovaném období zneužívány v aktivitách a proklamacích nacionalistických a neonacistických skupin.

Vážným problémem zůstává diskriminace Romů na volném trhu s byty, a to ve formě přímé i nepřímé diskriminace. Oblast bydlení spadá pod ochranu antidiskriminačního zákona, vymahatelnost práva je však v této oblasti z povahy věci velmi nízká. Praxe diskriminace v přístupu k bydlení byla konstatována též veřejným ochráncem práv, a to ze strany obcí, v Doporučení k naplňování práva na rovné zacházení s žadateli o pronájem obecního bytu, a to zejména ve formě diskriminace na základě etnické příslušnosti, pohlaví a rodičovství a státní příslušnosti. Ochránce zejména „poukázal na zásadní a specifickou roli obcí, které plní řadu veřejných úkolů, mezi něž patří i péče o uspokojení potřeby bydlení jejich občanů“¹⁸ a v doporučení přijal tzv. Desatero rovného zacházení v přístupu k bydlení.¹⁹ V průběhu roku 2010 na základě doporučení ochránce vedlo Ministerstvo pro místní rozvoj obce k odstranění diskriminačních kritérií z pravidel pro přidělování obecních bytů.

Všechny uvedené problémy v oblasti bydlení, zejména pak neexistence institutu sociálního bydlení, mají přímý negativní dopad na rodinný život příslušníků romských komunit. Stále přetrvává praxe státních orgánů, podle níž je nařizována ústavní výchova dětí z důvodu neodpovídajícího bydlení či ztráty

¹⁷ <http://www.socialni-zaclenovani.cz/oblasti-podpory-bydleni>, accessed 20 August 2011

¹⁸ Veřejný ochránce práv, *Souhrnná zpráva o činnosti veřejného ochránce práv 2010* (Kancelář veřejného ochránce práv, 2011), p. 168

¹⁹ Ibid.

bydlení rodičů. Přestože v této věci již v roce 2006 a následně 2007 konstatoval Evropský soud pro lidská práva porušení čl. 8 Úmluvy (ve věci Wallovi vs. ČR a Havelka vs. ČR²⁰), dosud nebyla přijata nápravná opatření ve smyslu rozsudků ESLP. Podle zprávy Českého helsinského výboru o stavu lidských práv v ČR za rok 2010 je polovina dětí umístěných v ústavní výchově odebrána rodičům ze sociálních a bytových důvodů.²¹ Umisťování romských dětí do ústavní výchovy je kritizováno též ze strany mezinárodních institucí, naposledy např. ve Zprávě komisaře Rady Evropy pro lidská práva z návštěvy ČR uskutečněné ve dnech 17-19. listopadu 2010. V lednu 2011 vydal Nejvyšší soud ČR sjednocující stanovisko, podle něhož „důvodem pro nařízení ústavní výchovy dítěte nemohou být samy o sobě materiální nedostatky rodiny, zvláště pak její špatné bytové poměry.“²²

-Příklad dobré praxe

Centrom, o.s. realizuje v Ostravě dlouhodobě program podporovaného bydlení pro Romy sociálně vyloučené nebo ohrožené sociálním vyloučením, a to ve formě třístupňového bydlení s doprovodným sociálním programem. Cílem projektu „je nejen poskytnout na přechodnou dobu klientům bydlení, ale provázat je celkovým integračním procesem a vést je k osamostatnění a získání bytu 1. stupně s nájemní smlouvou.“²³

Pokud jde o přístup migrantů k bydlení, ve sledovaném období nedošlo k mnoha změnám. Hlavním problémem je nedostatek tzv. Integračních bytů pro osoby, kterým je udělena mezinárodní ochrana. Cizinci, kteří jsou v ČR zaměstnáni, studují nebo podnikají, se setkávají s nechutí části české populace pronajmout jim byt nebo musí platit vyšší nájemné než Češi.

²⁰ <http://www.poradna-prava.cz/folder05/Wallovi-rozsudek.pdf> , <http://www.poradna-prava.cz/folder05/Havelkovi-rozsudek.pdf>, accessed 20 August 2011.

²¹ Český helsinský výbor, *Zpráva o stavu lidských práv v ČR za rok 2010*, <http://helcom.cz/view.php?cisloclanku=2011062002>, accessed 22 August 2011, p.10.

²² http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/web/Provarejnostamedia~Tiskovezpravy~Stanovisko_Nejvyssiho_soudu_v_Brne_k_narizovani_ustavni_vychovy_deti_soudy_z_duvodu_chu_doby_ci_nevyhovujicich_bytovych_podminek~?openDocument&lng=CZ, accessed 20 August 2011.

²³

http://www.centrom.cz/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=1&Itemid=10, accessed 20 August 2011.

VI.ii Politický a právní kontext

Problematika sociálního vyloučení, resp. integrace sociálně vyloučených osob měla ve sledovaném období místo ve společenském diskursu. Sociální integrace obyvatel vyloučených lokalit do společnosti je jako jedna z priorit obsažena v programovém prohlášení Nečasovy vlády²⁴, institucí odpovědnou za boj se sociálním vyloučením je Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách. Agentura působí jako sekce pod úřadem vlády, není tedy samostatnou institucí, usnesením vlády z května 2010 byla činnost agentury prodloužena do konce roku 2012. Zároveň byl připravován zákon o agentuře, věcný záměr zákona není dosud vypracován.

Oblast bydlení má významný prostor v Konceptci romské integrace 2010 – 2013, schválené v prosinci 2009. Základní cíle koncepce jsou: revitalizace sociálně vyloučených romských lokalit, podpora dostupnosti sociálního bydlení pro nízkopříjmové romské domácnosti, ochrana před diskriminačním jednáním na trhu s byty, prevence rizika ztráty bydlení v důsledku vzniku dluhů na nájemném.²⁵

V červnu 2010 byla Vládou ČR schválena Východiska strategie boje proti sociálnímu vyloučení. Návrh samotné Strategie boje proti sociálnímu vyloučení byl připravován pod gescí Agentury pro sociální začleňování v romských lokalitách v 6-ti pracovních skupinách zaměřených na jednotlivé oblasti (vzdělávání, zaměstnávání a sociální dávky, bydlení, bezpečnost, rodinné politiky a sociální služby, regionální rozvoji a veřejnou správu), vláda by měla strategii projednat na podzim 2011. Podle některých expertů podílejících se na přípravě strategie, však byla příprava strategie nepříznivě ovlivněna snahou co nejméně zatěžovat státní rozpočet, z důvodu finančních úspor nebo i programových záměrů vlády bylo množství návrhů vypuštěno. Romský aktivista Karel Holomek vyjádřil na svém blogu obavu, zda vůbec bude z těchto důvodů strategie vládou schválena, když uvedl: "Dokonce hrozí nebezpečí, že by strategie mohla být vládou odmítnuta, kdyby tam takových sporných věcí bylo více, nebo kdyby na ně prostě nebyly peníze."²⁶

Naproti tomu oblast sociálního bydlení a chybějící právní úpravy měla v politickém diskursu zcela marginální povahu, nebyla obsažena ani v programovém prohlášení vlády. Ani ve sledovaném období nebylo dosaženo pozitivního posunu v zavedení institutu tzv. sociálního bydlení, neexistuje obecná metodika, natožpak právní úprava práva na bydlení pro osoby ve finanční nouzi,

²⁴ Romea, *Programové prohlášení vlády dalo zelenou Agentuře pro sociální začleňování*, http://www.romea.cz/index.php?id=detail&detail=2007_8434, accessed 20 August 2011

²⁵ <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Koncepce-romske-integrace-2010---2013.pdf>, accessed 20 August 2011.

²⁶ Romea, *Šimáček: Strategie boje proti sociálnímu vyloučení, kterou by po prázdninách měla projednat váda, se nezaměřuje pouze na Romy*, http://www.romea.cz/index.php?id=detail&detail=2007_10267, accessed 20 August 2011.

přestože ta by měla být nápravným opatřením dle rozsudků ESLP Wallovi vs. ČR a Havelka vs. ČR. Koncepce sociálního bydlení, připravená v roce 2009 pod gescí Agentury pro sociální začleňování v romských lokalitách, nebyla implementována. Praxe sociálního bydlení je roztržštěná, založená na ad hoc pilotních projektech realizovaných vesměs nevládními organizacemi.

• VII. Rasismus a diskriminace v oblasti vzdělávání

VII.i Projevy rasismu a diskriminace ve vzdělávání

Diskriminace romských dětí v základním vzdělávání je jednou z nejzávažnějších forem diskriminace v ČR. Přes závěry rozsudku Evropského soudu pro lidská práva z roku 2007 ve věci D.H. vs. ČR, kterým bylo konstatováno porušení zákazu diskriminace a práva na vzdělání umístováním romských dětí do tzv. zvláštních (dle současné terminologie zákona praktických) škol, je třetina, v některých krajích až polovina, romských dětí vzdělávána v těchto školách, dle zákona určených pro děti s lehkou mozkovou poruchou.²⁷

Veřejný ochránce práv v dubnu 2010 konstatoval, že nadměrný počet romských dětí doporučených školskými poradenskými zařízeními ke vzdělávání do základních škol praktických bez diagnózy mentálního postižení je nepřímo diskriminační a téměř třetinové zastoupení romských dětí v těchto školách je diskriminace, přičemž je nutno kvalifikovat negativní dopady takového rozdílného zacházení, které není odůvodněno legitimním cílem.²⁸

Z důvodu segregace Romů ve vzdělávání je ČR dlouhodobě vystavena kritice ze strany mezinárodních institucí, přesto dosud nebylo přijato žádné účinné opatření k odstranění této formy diskriminace. Přestože byl v březnu 2010 Vládou ČR schválen Národní akční plán inkluzivního vzdělávání (NAPIV) jako koncepční a strategický dokument, ve sledovaném období nedošlo k jeho implementaci. Na jaře 2010 byla ustavena pracovní skupina NAPIV při Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy ČR, složená z expertů na téma vzdělávání zejména z akademické obce a nevládních organizací, po nástupu Nečasovy vlády a ministra školství Josefa Dobeše však byla práce na inkluzivním vzdělávání paralyzována. Pracovní skupina se ve sledovaném období setkala pouze dvakrát, pracovní schůzka konaná dne 28. 1. 2011 byla účastníky popsána jako

²⁷ Česká školní inspekce, *Tematická zpráva – Souhrnné poznatky z tematické kontrolní činnosti v bývalých zvláštních školách*, Praha, březen 2010, viz např. <http://spolecnedoskoly.cz/wp-content/uploads/tematicka-zprava-csi.pdf>, accessed 14. August 2011.

²⁸ *Stanovisko veřejného ochránce práv k podezření na diskriminaci romských dětí a žáků – z tematické kontrolní činnosti České školní inspekce na základních školách praktických*, 20.4.2010, <http://spolecnedoskoly.cz/wp-content/uploads/stanovisko-verejneho-ochrance-prav-k-diskriminaci-romskych-zaku.pdf>, accessed 14 August 2011.

fraška.²⁹ Dobeš navíc po svém nástupu do funkce zrušil odbor ministerstva, který se inkluzivním vzděláváním zabýval.³⁰

Veřejný ochránce práv se ve sledovaném období zabýval otázkou diskriminace při přijímání dětí do systému předškolního vzdělávání, zejm. mateřských škol. Konstatoval, že se v praxi vyskytují případy diskriminace, resp. odlišné zacházení s některými uchazeči o předškolní vzdělávání, a to zejména z důvodu státní příslušnosti, zdravotního postižení dítěte, trvalého pobytu rodičů v obci nebo sociálního a pracovního postavení rodičů dítěte.³¹

-Příklady dobré praxe

Nevládní organizace Rytmus, o.s. poskytuje metodické poradenství školám i rodičům v oblasti inkluzivního vzdělávání, čítající mj. vzdělávání pedagogů, osvětovou činnost a osobní asistenci znevýhodněným dětem. Zároveň spravuje informační webové stránky k tématu inkluzivního vzdělávání. Více viz www.rytmus.org, www.inkluzie.cz

VII.ii Politický a právní kontext

V březnu 2010 byl vládou schválen Národní plán inkluzivního vzdělávání (NAPIV) jako základní strategický dokument směřující k odstranění separace znevýhodněných dětí, a to zejména dětí se sociálním nebo zdravotním znevýhodněním, ze standardního vzdělávacího programu. Implementace NAPIV byla po nástupu Josefa Dobeše do funkce ministra školství paralyzována, pracovní skupina NAPIV se nakonec v květnu 2011 rozpadla z důvodu neochoty ministerstva přijímat konkrétní kroky k realizaci NAPIV. Odstraňování bariér romských dětí v přístupu ke vzdělávání je zpracováno v Koncepti romské integrace 2010 – 2013 s cílem zvýšení vzdělanostní úrovně příslušníků romských komunit a odstranění segregace ve školství. Mezi opatření Konceptce patří úprava činnosti pedagogicko-psychologických pracovišť s cílem optimalizace diagnostiky jako východiska zařazování dětí do praktických škol, rozšíření programu asistenta pedagoga pro děti se sociálním znevýhodněním, kladení důrazu na vzdělávání pedagogických pracovníků a zvyšování jejich kompetencí v práci se sociálně znevýhodněnými dětmi atd. Vzhledem ke skutečnosti, že garantem koncepce v oblasti vzdělávání je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, ve sledovaném období nebyla pod vedením ministra Dobeše

²⁹ Pastorek, M. *Fraška na ministerstvu*, <http://www.inkluzie.cz/clanek-381/fraska-na-ministerstvu> accessed 20 August 2011.

³⁰ <http://aktualne.centrum.cz/domaci/spolecnost/clanek.phtml?id=701911>, accessed 20 August 2011.

³¹ Doporučení veřejného ochránce práv k naplňování práva na rovné zacházení v přístupu k předškolnímu vzdělávání, Kancelář veřejného ochránce práv, 8 December 2010, http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Doporuceni/Doporuceni-skolky-orig.pdf, accessed 20 August 2011.

přijata a provedena účinná opatření k naplňování Koncepce. V oblasti vzdělávání tak nedošlo k žádným viditelným pozitivním posunům, a to ani koncepčně, ani legislativně. Za působení ministra Dobeše byl zastaven nastoupený trend k implementaci principů inkluzivního vzdělávání. V tomto kontextu je nutno zdůraznit, že ministr přijal v dubnu 2011 na post svého poradce (původně se měl stát náměstkem ministra) Ladislava Bátoru, který v minulosti kandidoval do Parlamentu za krajně pravicovou Národní stranu a spolupracoval s dalšími krajně pravicovými skupinami, je předsedou ultra-konzervativní Iniciativy D.O.S.T. (jejíž manifest je založen zejm. na popírání principů antidiskriminace), a to přes kritiku a odpor občanské společnosti, nesouhlas s jeho ustavením do funkce poradce vyjádřila např. 17.3.2011 Vědecká rada Filosofické fakulty UK.³² V červenci 2011 byl Bátora jmenován ředitelem personálního odboru ministerstva.

Pokud jde o cizince, situace v oblasti vzdělávání se ve sledovaném období nijak dramaticky nezměnila. Jakkoli je koncepce tzv. Inkluzivního vzdělávání zaměřena více na Romy a zdravotně znevýhodněné děti, zahrnuje rovněž multikulturní vzdělávání. V tomto smyslu vyvolává starosti, že kolem 50 expertů ukončilo spolupráci s MŠMT z důvodu nejistoty o ochotě nově jmenovaného ministra implementovat inkluzivní programy připravené jeho předchůdci.³³

• VIII. Rasismus a diskriminace v přístupu ke zdravotní péči

VIII.i Projevy rasismu a diskriminace ve zdravotní péči

Jak bylo zmíněno v předchozí zprávě ENAR, někteří migranti jsou znevýhodněni v přístupu k systému veřejného zdravotního pojištění.³⁴ Rodinní příslušníci občanů ČR, kteří jsou příslušníky třetích zemí, musí sami platit zdravotní péči nebo musí mít po dobu prvních dvou let svého pobytu v ČR sjednáno komerční pojištění, zatímco rodinní příslušníci ze zemí EU mají zajištěn přístup k veřejnému zdravotnímu pojištění okamžitě. Dále, když je migrantům uděleno povolení k trvalému pobytu, mají přístup k veřejnému zdravotnímu pojištění, pokud jsou v ČR zaměstnání, ale jejich rodinní příslušníci si musí sjednat komerční pojištění. Navíc, komerční pojištění je pro obě strany volným smluvním vztahem, což v některých případech vede k tomu, že pojišťovny odmítnou s cizincem pojistnou smlouvu uzavřít. Všichni migranti, kteří nejsou v ČR zaměstnání, nemají přístup k veřejnému zdravotnímu pojištění, dokud nezískají povolení k trvalému pobytu, tzn. minimálně po dobu prvních 5ti let pobytu. Uvedený přístup se vztahuje rovněž na děti.

³² Romea, *Vědecká rada FFUK: Bátoru na ministerstvu školství nechceme*, http://www.romea.cz/index.php?id=detail&detail=2007_9532, accessed 20 August 2011.

³³ Romea, *Otevřený dopis členů týmu NAPIV premiéru Nečasovi a ministru Dobešovi*, http://www.romea.cz/index.php?id=detail&detail=2007_9989, accessed 20 August 2011.

³⁴ Muhič Dizdarevič, S., Valeš, F., *ENAR Shadow Report 2009-2010*, <http://cms.horus.be/files/99935/MediaArchive/publications/Czech%20Republic.pdf>, accessed 22 August 2011.

Tento stav je dlouhodobě kritizován ze strany veřejného ochránce práv a nevládních organizací.

Iniciativa ProAlt upozornila, že komerční zdravotní pojištění je nevýhodné pro cizince (jelikož podmínky pojištění nepokrývají veškerou zdravotní péči), nevýhodné pro zdravotnická zařízení (jelikož zdravotní péče poskytnutá cizincům nemusí být ve všech případech pojišťovny uhrazena), a nakonec nevýhodná pro veřejné rozpočty (většinou migrantů, kteří jsou nejčastěji nemocní, jako např. děti narozené s vrozenými poruchami, musí být nakonec zdravotní péče uhrazena státem, neboť se jedná o nezbytnou lékařskou péči). Na druhou stranu, komerční zdravotní pojištění je velmi výhodné pro pojišťovny, neboť migranti nemají jinou šanci, než si kupovat jejich produkty; v opačném případě by jim byla zamítnuta žádost o povolení pobytu.³⁵

V oblasti zdravotní péče se ČR dosud adekvátně nevypořádala se svým dluhem vůči romským ženám - obětem nucených sterilizací, zejména nebyla dosud přijata účinná opatření ve smyslu stanoviska veřejného ochránce práv z roku 2005, požadujícího provedení systémových opatření k zadostiučinění obětí. Na Vládou ČR „vyjádřené politování nad zjištěnými individuálními pochybeními“³⁶ (v listopadu 2009) nenavázala žádná další opatření, zejména nebyl ustaven odškodňovací mechanismus. Jednotlivé oběti jsou tak odkázány na individuální postup, a to soudní řízení o náhradu škody na zdraví. Ve věci sterilizací rozhodl v srpnu 2011 Nejvyšší soud ČR (a to k případu jedné z obětí, již v roce 2008 Vrchní soud v Olomouci zamítl nárok na náhradu škody z důvodu promlčení), že námítku promlčení je nutno posuzovat z hlediska možného rozporu s dobrými mravy, který v projednávaném případě shledal, na základě čehož zrušil rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci a věc vrátil k dalšímu jednání.

V říjnu 2010 kritizoval fakt, že nedošlo k odškodnění obětí, ve smyslu stanoviska veřejného ochránce práv, Výbor OSN pro odstranění diskriminace žen (CEDAW)³⁷. Kritiku vládě adresoval rovněž Komisař Rady Evropy pro lidská práva ve zprávě z návštěvy ČR v listopadu 2010, zejména zdůraznil, že oběti nemají k dispozici účinné opravné prostředky, jak se domoci odškodnění,

³⁵ ProAlt Press Release, Czech Group to Protest Corruption in Foreigners' Health Insurance, http://www.romea.cz/english/index.php?id=detail&detail=2007_2074, accessed 22 August 2011

³⁶ Muhič Dizdarevič, S., Valeš, F., *ENAR Shadow Report 2009-2010*, <http://cms.horus.be/files/99935/MediaArchive/publications/Czech%20Republic.pdf>, accessed 22 August 2011.

³⁷ CEDAW, *Concluding observations of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women, Czech Republic*, http://www.llp.cz/files/file/k%20tiskovk%C3%A1m/CEDAW_Concluding_observations.PDF, accessed 20 August 2011.

zároveň vyzval, aby byla co nejdříve, nejpozději do poloviny roku 2011 přijata jasná právní regulace informovaného souhlasu s lékařským zákrokem.

VIII.ii Politický a právní kontext

V srpnu 2010 schválila nově jmenovaná Nečasova vláda zvláštní právní úpravu pro poskytovatele komerčního zdravotního pojištění, ve třetím čtení návrhu zákona Poslanecké sněmovně byla však náhle schválena naprosto jiná právní úprava, a to bez jakéhokoli vysvětlení či odůvodnění. Právní úprava "komplexní péče", schválená sněmovnou, se nedotýká všech nepřijatelných mezer ve stávajícím zákoně (s výjimkou plateb za nadstandardní péči), naopak evidentně šestinásobně navyšuje povinné platby cizinců za pojištění. Současné zdravotní pojištění stojí přibližně 3.000,- Kč měsíčně a musí být uhrazeno na dobu dvou let předem. Tato náhlá změna zákonné úpravy, která je extrémně nevýhodná pro cizince a je naprosto v protikladu k tomu, co požadovaly NNO (tedy aby byli všichni migranti zahrnuti do systému veřejného zdravotního pojištění), vedla část odborné veřejnosti k úvahám nad možnou korupcí a nepřijatelným lobbingem ze strany zdravotních pojišťoven, neboť ty jsou v současné době těmi jedinými, kdo z nové právní úpravy profituje.³⁸

Nová právní úprava, účinná od 1. 1. 2011, tak nejen že nerozšířila přístup cizinců k veřejnému zdravotnímu pojištění, ale navíc přinutila migranty zásadně zvýšit jejich výdaje na zdravotní pojištění, a to šestinásobně na každého jednotlivce, ale např. 24násobně na čtyřčlennou rodinu. Navíc, pojištění musí být zapláceno na dva roky předem. Tento negativní trend byl kritizován Českým helsinským výborem ve výroční zprávě o stavu lidských práv.³⁹

Vážné obavy vyvolává zvláště praxe cizinecké policie v Plzeňském kraji, kde policie vyžaduje po zdravotnických zařízeních, aby porušovala zákonnou povinnost mlčenlivosti a oznamovala policii migranty, kteří nejsou pojištěni, což může vést ke zrušení povolení k pobytu. Zejména to však vede k tomu, že se cizinci vyhýbají zdravotní péči poskytované v zařízení, které tuto protiprávní praxi provádějí.⁴⁰

³⁸ Ibid.

³⁹ Český helsinský výbor, *Zpráva o stavu lidských práv v ČR za rok 2010*, <http://helcom.cz/view.php?cisloclanku=2011062002>, accessed 22 August 2011.

⁴⁰ Jelínková, M., Hánová, M., *Současná situace migrantů na Plzeňsku*, <http://migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2269140>, accessed 22 August 2011

• IX. Rasismus a diskriminace v oblasti trestní justice

IX.i Projevy rasismu a diskriminace v oblasti trestní justice

IX.i.i Etnické profilování

Etnické profilování není v ČR systematicky sledováno ani není předmětem širšího společenského diskurzu. Předpokládá se, že k jeho projevům dochází, a to zejména vůči Romům, nejviditelněji se projevuje v oblasti vězeňství a ústavní výchovy dětí. Odhaduje se, že přibližně 30% vězňů jsou Romové, přestože počet Romů v populaci je přibližně 2%. Ve sledovaném období nebyl proveden žádný výzkum zabývající se daným předpokladem. Nevěnování pozornosti tomuto tématu též kritizoval Český helsinský výbor ve Zprávě o stavu lidských práv v ČR v roce 2010, mj. konstatoval, že „Dlouhodobé podceňování institucionální diskriminace způsobuje, že se neanalyzují její příčiny (primární a sekundární) a nehledají se strategie, jimiž by bylo možno ji překonat.“⁴¹

IX.i.ii Rasově motivované násilí a zločiny

Základním aktérem v oblasti násilí z nenávisi byla i ve sledovaném období neonacistická hnutí, jejichž ideologie je založena v tomto kontextu zejména na anticiganismu a ve spojení s ním na zneužívání témat sociálního vyloučení. Ve sledovaném období ovšem došlo k utlumení veřejných neonacistických aktivit, a to pravděpodobně v důsledku opatření přijímaných státem k jejich potlačování. Dne 27. května 2010 odmítl Ústavní soud jako zjevně neopodstatněnou stížnost Dělnické strany proti rozsudku Nejvyššího správního soudu ČR o rozpuštění této politické strany, který byl vydán 17. 2. 2010.⁴²

Dne 20. 10. 2010 vynesl Krajský soud v Ostravě odsuzující rozsudek ve věci tzv. žhářského útoku ve Vítkově.⁴³ 17. 3. 2011 rozsudek potvrdil Vrchní soud v Olomouci. Čtyři útočníci z řad aktivních příznivců neonacistického hnutí (Vaculík, Lukeš, Cojocar, Müller) byli uznáni vinnými, že dne 19. 4. 2009 vhodili tři zápalné lahve do rodinného domu v obci Vítkov ve Slezsku, obývaného romskou rodinou. Soud jednání útočníků posoudil jako pokus o vraždu motivovanou nenávisí, všem byly uloženy výjimečné tresty, a to odnětí svobody v trvání 20-22 let, zároveň jim byla uložena povinnost nahradit poškozeným škodu v celkové výši cca 17 milionů korun, z toho 9,5 milionu poškozené nezletilé dívky. Závěrečné řeči a vyhlášení rozsudku přenášela Česká televize v přímém přenosu, čímž soud zdůraznil generálně preventivní funkci trestního řízení. K výsledku řízení se překvapivě vyjádřil prezident republiky, když prohlásil, že

⁴¹ Český helsinský výbor, *Zpráva o stavu lidských práv v ČR za rok 2010*, <http://helcom.cz/view.php?cisloclanku=2011062002>, accessed 22 August 2011, p.8.

⁴² Muhič Dizdarevič, S., Valeš, F., *ENAR Shadow Report 2009-2010*, <http://cms.horus.be/files/99935/MediaArchive/publications/Czech%20Republic.pdf>, accessed 22 August 2011.

⁴³ For the details of this attack, see *ibid.*

tresty považuje za „nečekaně vysoké“.⁴⁴ Český helsinský výbor označil vyjádření prezidenta za neodpovědné a krátkozraké.⁴⁵ V návaznosti na rozsudek vyzvalo 10. 12. 2010 čtrnáct nevládních organizací Nejvyšší státní zastupitelství ČR, aby znovuotevřelo další kauzy žhářských útoků, které byly v minulosti policií odloženy a nevyšetřeny⁴⁶.

Začátkem roku 2011 se neonacisté vrátili do veřejného prostoru pořádáním shromáždění zejména s anticigánským podtextem, a to pod hlavičkou Dělnické strany sociální spravedlnosti. Zásadně negativní roli ovšem nesehráli sami neonacisté, nýbrž zástupci veřejné správy a policie. Dne 12. 3. 2011 se konalo shromáždění neonacistů v Novém Bydžově, které navázalo na prohlášení starosty města Pavla Loudy z listopadu 2010 „Cikáni znásilnili, město chystá zvláštní opatření“. Prohlášení starosty bylo založeno na principu kolektivní viny, starosta mj. prohlásil, že „znásilnění je poslední kapkou k tomu, abychom zahájili represivní opatření. A to přesto, že mně a mým kolegům hrozí soudní procesy, protože to našim absurdním státem bude považováno za diskriminaci chudáků cikánů“⁴⁷, „roztahují se ve městě, otravují, kradou, znásilňují. Čas, kdy slušný občan pracuje, cikáni tráví rozvalení na lavičkách na náměstí a spokojeně klábosí.“⁴⁸

V návaznosti na výroky starosty se v polovině února konalo setkání starostů, z něhož vzešlo prohlášení požadující změnu úpravy sociálních dávek pro Romy. Prohlášení bylo kritizováno ze strany nevládních organizací, např. předsedkyně Českého helsinského výboru Anna Šabatová uvedla pro Deník Referendum, že „podobná opatření jsou naprosto mimo právní rámec a žádné z nich nemůže vést ke zlepšení soužití mezi Romy, kteří žijí na okraji společnosti, a majoritou. Podobné kroky by naopak vedly ke zhoršování situace.“⁴⁹

⁴⁴ IHNET.cz, *Klaus ke kauze Vítkov: Tresty pro žháře jsou nečekaně vysoké*, <http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-47368100-klaus-ke-kauze-vitkov-tresty-pro-zhare-jsou-necekane-vysoke>, accessed 20 August 2011.

⁴⁵ Český helsinský výbor, *Zpráva o stavu lidských práv v ČR za rok 2010*, <http://helcom.cz/view.php?cisloclanku=2011062002>, accessed 22 August 2011, p. 32.

⁴⁶ Romea, *Neziskovky vyzývají Nejvyšší státní zastupitelství, aby nechalo došetřit odložené žhářské útoky*, http://www.romea.cz/index.php?id=detail&detail=2007_9079, accessed 20 August 2011

⁴⁷ Romea, *Starosta Nového Bydžova chce řešit kriminalitu na principu kolektivní viny Romů*, http://www.romea.cz/index.php?id=detail&detail=2007_9013, accessed 20 August 2011

⁴⁸ Romea, *Právník k výrokům starosty Bydžova: Pokud někdo rozlišuje lidi na tzv. slušné občany a cikány, pak je to podněcování k rasové nenávisti*, http://www.romea.cz/index.php?id=detail&detail=2007_9316, accessed 20. August 2011.

⁴⁹ Deník Referendum, *Šabatová: Zastupitelé měst a obcí chtějí problémy s Romy řešit protiústavně*, <http://denikreferendum.cz/clanek/9014-sabatova-zastupitele-mest-a-obci-chteji-problemy-s-romy-resit-protiustavne>, accessed 20. August 2011

IX.i.iii O boji proti terorismu

Téma není v ČR relevantní.

IX.ii Politický a právní kontext

Právní úprava boje proti násilí z nenávisti je v českém právním řádu zahrnuta, a to zejména v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Trestní právo zahrnuje poměrně komplexní úpravu trestního postihu rasistické a xenofobní kriminality. Plná implementace EU Frame Decision on Racism and Xenophobia se připravovala v první polovině roku 2011 v rámci novely trestního zákoníku a trestního řádu, k implementaci však nebyla vedena široká společenská či politická diskuse. Dlouhodobě je kritizována skutečnost, že trestní právo nezahrnuje kritérium sexuální orientace v nenávistných motivech.

Potlačování násilí z nenávisti je prováděno v gesci Ministerstva vnitra ČR, a to naplňováním Strategie boje proti extremismu schválené v roce 2009. Podle Zprávy o problematice extremismu na území ČR v roce 2010⁵⁰, vydané ministerstvem, bylo na území ČR v roce 2010 spácháno 252 trestných činů z nenávisti. Nevládní organizace Amnesty International, In IUSTITIA a Romea přijaly zprávu s rozpaky, zejména kritizovali, že je evidována etnická či sociální příslušnost pachatelů, není však evidován motiv, zejména motiv anticiganismu.⁵¹ Spolupráce ministerstva s nevládními organizacemi v rámci poradní skupiny tzv. Task Force C byla od počátku roku 2011 utlumována, stav vyvrcholil v červenci 2011 ukončením spolupráce ze strany organizace Romea, a to z důvodu jí adresované kritiky za zveřejňování kritiky ministerstva na informačním portálu www.romea.cz.⁵²

Ani ve sledovaném období nebyl zahájen systematický sběr dat, týkajících se násilí z nenávisti. Předmětem společenského diskurzu se rovněž nestalo téma etnického profilování či institucionální diskriminace.

Přes rozsudek ve věci žhářského útoku ve Vítkově nelze považovat reakci státních orgánů na násilí z nenávisti za obecně vzato ideální, i ve sledovaném období tak zejména zůstal neobjasněn pokus o pogrom na Janovském sídlišti 17. 11. 2008. V lednu 2011 Okresní soud v Mostě zprostil obžaloby z důvodu nedostatku důkazů jednoho z pachatelů útoku na Ondřeje Cakla, aktivistu

⁵⁰ <http://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>, accessed 20 August 2011.

⁵¹ AI, In IUSTITIA, Romea, Tisková zpráva: Vychází zpráva o extremismu, NNO ji přijímají s rozpaky, <http://www.in-ius.cz/aktuality/vychazi-zprava-o-extremismu-nno-ji-prijimaji-s-rozpaky.html>, accessed 20 August 2011.

⁵² Balážová, J, Kostlán, F, Ryšavý, Z, *Sdružení ROMEA přerušilo spolupráci s ministerstvem vnitra. Nelíbí se mu změna přístupu k boji proti extremismu.* http://www.romea.cz/sdruzeniromea/index.php?option=com_content&view=article&id=106%3Asdruzeni-romea-peruilo-spolupraci-s-ministerstvem-vnitra-nelibi-se-mu-zmena-jeho-pistupu-v-boji-proti-extremismu&catid=34%3Atiskove-zpravy&Itemid=53&lang=cs, accessed 20 August 2011.

Tolerance a občanská společnost, o.s. napadeného při násilnostech, neboť policie nebyla s to zajistit důkazy. Český helsinský výbor to označil za „naprosté selhání orgánů činných v trestním řízení, a to Policie ČR i státního zastupitelství při vyšetřování násilností, spáchaných příznivci neonacistických hnutí při incidentech z října a listopadu 2008 v Litvínově Janově.“⁵³

Při shromáždění neonacistů v Novém Bydžově dne 12. 3. 2011 policie tvrdě zakročila proti poklidné blokádě neonacistického pochodu, pořádané v rámci výzvy nevládních organizací „Nový Bydžov není sám“ s podporou Strany zelených či bývalého ministra pro lidská práva Michaela Kocába.⁵⁴ Přes kritiku postupu policie, nebyla shledána žádná pochybení⁵⁵. Praxi z Nového Bydžova naopak policie zopakovala počátkem dubna 2011 v Krupce na Teplicku, kde navíc bezprecedentně zasáhla proti účastníkům bohoslužby, resp. náboženského shromáždění, fyzicky atakovala též faráře.⁵⁶

⁵³ Český helsinský výbor, *Stanovisko ČHV k rozsudku Mosteckého soudu k násilnostem v Janově*, <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2011010601>, accessed 20. August 2011.

⁵⁴ Romea, *Nový Bydžov: lidská práva pod kopyty koní*, http://www.romea.cz/index.php?id=detail&detail=2007_9501, accessed 20 August 2011.

⁵⁵ Např. stanovisko Českého helsinského výboru, CHC, *Stanovisko – Nový Bydžov*, <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2011031701> (accessed 20.8.2011)

⁵⁶ Křesťan Dnes, *ROMEIA: Policie v Krupce rozehнала bohoslužbu stovek Romů*, <http://cs.christiantoday.com/article/romeia-police-v-krupce-rozehнала-bohoslužbu-stovek-romu/18127.htm>, accessed 20 August 2011.

• X. Rasismus a diskriminace v oblasti přístupu ke zboží a službám

Údaje o diskriminaci v přístupu ke zboží a službám prakticky neexistují, jakkoli se tato diskriminace vyskytuje, zejména vůči Romům v přístupu do barů, klubů, restaurací apod. Jako příklad lze uvést prakticky jedinou dokumentovanou kauzu, která ostatně rovněž ukazuje, jak zdoluhavé a složité je prokázání diskriminace v této oblasti.

V dubnu 2010 byl ukončen dlouholetý spor mezi majitelem baru a třemi Romy, které barman odmítl před devíti lety obsloužit s odůvodněním, že nemají klubové karty, na základě testingu však bylo ověřeno, že žádný z hostů nepotřebuje ke vstupu klubovou kartu. Romové podali na barmana žalobu, protože jeho jednání shledávali jako diskriminační, soud po několikaletém řízení rozhodl, že majitel baru musí každému z Romů zaplatit zadostiučinění ve výši 20.000,- Kč a zároveň část nákladů soudního řízení. V roce 2005 vyhověl Krajský soud v Ostravě žalobě a určil, že majitel baru musí zaplatit kompenzaci ve výši 50.000,- Kč každému z poškozených. Na základě odvolání majitele baru však Vrchní soud v Olomouci snížil výši kompenzace na 5.000,- Kč. K dovolání poškozených vrátil Nejvyšší soud ČR věc k novému projednání, na jehož základě byl Krajským soudem v Ostravě vydán po devíti letech citovaný nový rozsudek.⁵⁷

• XI. Rasismus a diskriminace v médiích

XI.i Projevy rasismu a diskriminace v médiích včetně internetu

Česká media prošla signifikantním vývojem v oblasti reportování o diskriminaci a rasismu. Např. zatímco v devadesátých letech byly zprávy téměř výlučně o "skinheadech", v současné době je obecně užíván termín "neonacisté", rovněž problematika diskriminace je podávána v odlišném světle. Přesto zůstávají zachovány některé problémy: nedostatek investigativních reportáží, stereotypizace menšin, nedostatek možností pro zástupce minorit vyjádřit svůj pohled na věc.

Media informují pouze náhodně a výjimečně o konkrétních aktivitách a projektech, jazykových kurzech, kulturních událostech nebo multikulturních festivalech. Informace o integraci se v médiích prakticky neobjevují, téma integrace naopak zůstává nezajímavou jak v politickém, tak v mediálním diskursu.⁵⁸

⁵⁷ The Prague Daily Monitor, *Bar Owner Compensates Three Roma for Refusing to Serve Them*, [http://www.icare.to/news.php?en/2010-04#BAR_OWNER_COMPENSATES_THREE_ROMA_FOR_REFUSING_TO_SERVE_THEM_\(Czech_Rep.\)](http://www.icare.to/news.php?en/2010-04#BAR_OWNER_COMPENSATES_THREE_ROMA_FOR_REFUSING_TO_SERVE_THEM_(Czech_Rep.)), accessed 22 August 2011.

⁵⁸ Babická, K., *Study on the National Policy Frame for the Integration of Newcomers*, <http://www.migrationonline.cz/e-library/?x=2292005>, accessed 22 August 2011.

Český internetový deník Denik.cz a jeho havířovská mutace Havirov.denik.cz překročil hranice svým článkem o problémech dětí hospitalizovaných v Havířově se žloutenkou. Článek byl nazván "Havířovská infekce je zase plná malých cikáňat se žloutenkou". Stejný titul ek článku byl publikován na celostátním serveru Denik.cz, jakkoli po cca dvou hodinách byl změněn na "Havířovská infekce je zase plná romských dětí se žloutenkou".⁵⁹

V březnu 2011 byla spuštěna webová stránka pod značkou mezinárodní neonacistické organizace Blood and Honour (BH) a militantní teroristické skupiny Combat 18. Poslední česká mutace webových stránek BH, nazývající se Blood and Honour Division Bohemia, byla prokazatelně zablokována FBI před třemi roky.⁶⁰

V říjnu 2010 vynesl Okresní soud v Písku rozsudek nad Jiřím Gaudinem, autorem studie "Konečné řešení otázky cikánské" a odsoudil ho k podmíněnému trestu odnětí svobody. Gaudin byl v minulosti členem nacionalistické Národní strany, vydání jeho "studie" bylo v dubnu 2009 oslavováno u památníku romského holokaustu v Letech u Písku⁶¹.

Jakkoli nízký je počet muslimů v ČR, bývalý premiér a předseda ČSSD Miloš Zeman vyjádřil svůj pohled na Islám svým prohlášením, podle něhož "nepřítelem (Západu) je anti-civilizace rozšířená od severní Afriky po Indonésii. Tvoří ji dva biliony lidí a je financovaná částečně z obchodu s ropou, částečně z obchodu s drogami". Z toho důvodu proti němu byla podána obžaloba u Okresního soudu pro Prahu 1.⁶²

V březnu 2011 byl odsouzen pachatel rasistických verbálních útoků na administrátora diskusí zpravodajského serveru iDNES.cz. Útočník vyhrožoval administrátorovi po dobu několika měsíců na přelomu let 2009 a 2010, posílal rasistické a vulgární zprávy, napadající ho z důvodu příslušnosti k romskému etniku a vyhrožující mu zabitím, a to z důvodu blokování jeho vulgárních

⁵⁹ Ryšavý, Z., *Commentary: Neo-Nazi vulgarities increase in mainstream Czech media*, http://www.romea.cz/english/index.php?id=detail&detail=2007_1931, accessed 22 August 2011.

⁶⁰ Czech Press Agency, Neo-Nazi organization Blood and Honour launches new website in the Czech Republic, http://www.romea.cz/english/index.php?id=detail&detail=2007_2304, accessed 22 August 2011

⁶¹ Romea, *Suspended Sentence of "The Final Solution of the Gypsy Question"*, [http://www.icare.to/news.php?en/2010-10#SUSPENDED_SENTENCE_FOR_CZECH_AUTHOR_OF_'THE_FINAL_SOLUTION_TO_THE_GYPSY_QUESTION'__\(Czech_Rep.\)](http://www.icare.to/news.php?en/2010-10#SUSPENDED_SENTENCE_FOR_CZECH_AUTHOR_OF_'THE_FINAL_SOLUTION_TO_THE_GYPSY_QUESTION'__(Czech_Rep.)), accessed 22 August 2011.

⁶² Lidové noviny, *Islám je anticivilizace, míní Zeman*, http://www.lidovky.cz/islam-je-nepratelska-anticivilizace-kvuli-vztahu-k-zenam-mini-zeman-1gf-/ln_domov.asp?c=A110707_153002_ln_domov_ogo, accessed 22 August 2011.

příspěvků pod články ve sportovní rubrice. Soud v jeho jednání shledal trestný čin násilí proti skupině obyvatel a uložil mu podmíněný trest odnětí svobody. Případ byl též zmíněn ve zprávě U.S. Department o stavu lidských práv ve světě v roce 2010.

XII. Politický a legislativní vývoj v oblasti anti-diskriminace

Otázky související s diskriminací jsou většinou společnosti subjektivně vnímány jako stresující. Podle sociologické agentury STEM⁶³ vnímají dvě třetiny české populace diskriminaci jako velký problém, přičemž v předcházejícím roce ji tak vnímala jedna polovina populace. Stejně tak se zvýšil počet lidí, kteří si myslí, že je diskriminace na vzestupu. Podle výzkumu lidé vnímají jako nejnebezpečnější diskriminaci z důvodu věku (47%), zdravotního stavu nebo postižení (20%), rasy nebo národnosti (14%) a pohlaví (9%).

Rovněž novela volebního zákona vylučuje cizince s uděleným trvalým pobytem z práva volit na lokální úrovni.⁶⁴

Český helsinský výbor odeslal veřejnému ochránci práv otevřený dopis, reagující na vyjádření veřejného ochránce práv Dr. Varvařovského (který je zároveň hlavou centra pro rovné zacházení ve smyslu antidiskriminačního zákona), ve kterých ombudsman zpochybňoval antidiskriminační legislativu.⁶⁵

Politiky v oblasti rasismu a diskriminace byly ve sledovaném období nepříznivě ovlivněny kontroverzním přístupem vlády k ochraně lidských práv a diskriminaci. Po nástupu Nečasovy vlády byla po dobu několika měsíců fakticky paralyzována činnost sekce pro lidská práva při úřadu vlády. 15. 9. 2010 byl z funkce zmocněnce pro lidská práva odvolán Michael Kocáb, přes kritiku ze strany nevládních organizací byla nová zmocněnkyně pro lidská práva jmenována až v únoru 2011. V srpnu 2010 jmenoval premiér svým poradcem pro lidská práva a mezinárodní vztahy Romana Jocha, známého svými ultrakonzervativními

⁶³ The results were published by the Czech Press Agency on 29 April 2010.

⁶⁴ Český helsinský výbor, *Zpráva o stavu lidských práv v ČR za rok 2010*, <http://helcom.cz/view.php?cisloclanku=2011062002>, accessed 22 August 2011.

⁶⁵ Czech Helsinki Committee, *Ombudsman's Statements Risk Reducing Public Confidence*, http://www.romea.cz/english/index.php?id=detail&detail=2007_2164, accessed 22 August 2011. The Ombudsman's response can be found here (in Czech only): <http://helcom.cz/view.php?cisloclanku=2011030101>, accessed 22 August 2011.

postoji.⁶⁶ V lednu 2011 vládu vyzvalo šest členů vládních poradních orgánů k neprodlenému obsazení postu zmocněnce.⁶⁷

Antidiskriminační legislativa neprošla ve sledovaném období žádným progresem. Od 1. 1. 2010 vykonává působnost centra pro rovné zacházení veřejný ochránce práv, v roce 2010 se ochránce zabýval 176 stížnostmi v oblasti diskriminace, ve 29 případech konstatoval, že k diskriminaci došlo, poskytl právní analýzu a metodické doporučení vhodného právního postupu.⁶⁸ Ochránce zároveň vydal několik obecných doporučení a stanovisek, týkajících se diskriminační praxe.

Antidiskriminační zákon nebyl ve sledovaném období změněn, zejména v tom smyslu, že by došlo k posílení pravomocí ochránce, a to zejména v oblasti vydávání doporučení k nápravě v individuálních případech.

Ochrana před diskriminací a násilím z nenávisti je fakticky značně limitovaná, jakkoli jsou dána právní východiska (definice diskriminace a trestně právní ochrany před rasismem a xenofobií), domáhat se ochrany je účinně možné pouze finančně nákladným soudním řízením, navíc s nejistým výsledkem (s ohledem na nedostatek sjednocující judikatury) a nejistou dobou řízení do vydání konečného rozhodnutí. Vzhledem k nedostatečně účinné kompetenci veřejného ochránce práv v individuálních kauzách je zásadní překážkou vymahatelnosti neexistence jednotné úpravy tzv. bezplatné právní pomoci (tj. bezplatného zastoupení advokátem). Přestože byla ČR kritizována z důvodu neexistence jednotné a jasné právní úpravy, např. ve zprávě ECRI z roku 2009, návrh věcného záměru zákona byl připraven teprve v únoru 2011, v době zpracování této zprávy nebyl dosud vypracován návrh zákona.

⁶⁶ Deník Referendum, *Premiérovým poradcem v oblasti lidských práv bude Roman Joch*, <http://www.denikreferendum.cz/clanek/5210-premierovym-poradcem-v-oblasti-lidskych-prav-bude-roman-joch>, accessed 25 August 2011.

⁶⁷ Deník Referendum, *Lidskoprávní sdružení kritizují vládu, aktivista Holomek Jocha*, <http://www.denikreferendum.cz/clanek/5722-lidskopravni-sdruzeni-kritizuji-vladu-aktivista-holomek-jocha>, accessed 25 August 2011.

⁶⁸ *Rok 2010 z pohledu ochránce – víc šetření, víc vlastních iniciativ*, <http://www.ochrance.cz/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2011/rok-2010-z-pohledu-ochrance-vic-setreni-vic-vlastnich-iniciativ/>, accessed 25 August 2011.

XIII. Migrace a integrace

V kontrastu s doporučeními, obsaženými v předchozí zprávě ENARu se pravidla upravující podmínky pobytu migrantů na území ČR změnila takovým způsobem, že má i odborná veřejnost potíže se s nimi ztotožnit. Situace se stala ještě méně transparentní, než byla v minulosti. Nejdůležitější změny se nacházejí v novele zákona o pobytu cizinců, účinné od ledna 2011 a naprosto ignorují doporučení a apely nevládních organizací. Novela zásadním způsobem oslabila už tak slabé postavení migrantů, způsobem výše popsaným zejména v kapitole týkající se zdravotnictví a zaměstnávání, jakkoli přinesla i určité pozitivní změny.

Pravomoc v oblasti povolování pobytu, počítaje v to trvalý pobyt, byla přenesena z cizinecké policie na Ministerstvo vnitra, odbor azylové a migrační politiky (OAMP). OAMP v současné době vykonává koncentrovanou působnost ve všech věcech týkajících se cizinců, a to jak agendu integrace, tak agendu povolování pobytu, jeho pobočky jsou navíc méně geograficky dostupné, než byly služebny cizinecké policie.⁶⁹

Na druhé straně novela přinesla právo na přezkum rozhodnutí o vyhoštění nebo povinnost písemného odůvodnění v rozhodnutí o dlouhodobém pobytu, což lze shledávat jako pozitivní změnu. Pozitivní změnou je rovněž nově zakotvená povinnost českých ambasad vydat žadatelům protokol o podání žádosti o dlouhodobé vízum (dosud neexistoval žádný záznam o podání žádosti).

Vycházejí z dopisu adresovaného Senátu ČR, většina nevládních organizací zabývajících se právy cizinců shledává největší lidskoprávní problém v prodloužení maximální doby detence u cizinců, jejichž svoboda je omezena správním rozhodnutím, ze 6 na 18 měsíců. Přestože se nedopustili žádného trestného činu, cizinci mohou být drženi v detenčních zařízeních po tak dlouhou dobu bez jakéhokoliv důvodu.⁷⁰

Další problém, vyplývající z novely zákona, je povinnost cizinců, nově příchozích na území ČR, osobně se dostavit na úřad, aniž by mohli žádost poslat poštou nebo aniž by se mohli nechat zastoupit jinou osobou na základě plné moci. Z pohledu NNO je tato povinnost vnímána jako obtěžování a porušení základních práv. Argumentem pro zavedení tohoto opatření bylo podle ministerstva omezení zmocněnců, kteří cizince často zneužívají. Na druhou stranu, jak zdůrazňují NNO, problém zmocněnců není v otázce žádostí o víza a získávání víz, nýbrž v okamžiku, kdy zmocněnci ruší víza, neboť tehdy se cizinec stává "ilegálem", aniž by se o tom dozvěděl. Paradoxně v těchto případech ministerstvo nevyžaduje osobní přítomnost, ačkoli právě v těchto případech by mohla mít smysl.⁷¹

⁶⁹ Pořízek, P., *Novinky ve vízovém procesu po 1. lednu 2011*, <http://migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2282782>, accessed 22 August 2011.

⁷⁰ *Dopis Senátu Parlamentu České Republiky k novele zákona o pobytu cizinců*, <http://www.zpravamigrantu.cz/index.php/tiskove-zpravy/76-dopis-senatorum>, accessed 22 August 2011

⁷¹ Ibid.

Jakkoli nová právní úprava nadále umožňuje detenci nezletilých, pozitivní změna právní úpravy spočívá v nově uzákoněné povinnosti policie ustanovit opatrovníka nezletilým bez doprovodu okamžitě po jejich zadržení. Obdobně je nově zkrácena maximální doba detence nezletilých na 90 dní (dosud činila v některých případech až 180 dnů).⁷²

• XIV. Národní doporučení

Zaměstnávání

- Je nezbytné, aby stát alespoň na několika kauzách ukázal zahájením řízení, že hodlá postihovat pracovní agentury zneužívající cizince. Je nezbytné, aby se kontrolní mechanismy zaměřovaly na zaměstnavatele, nikoli na migranty. Je nutné odstranit koncept cirkulární migrace, neboť je ze své podstaty anti-integrační.

Bydlení

- Bez odkladu by měl být připraven zákon o sociálním bydlení, umožňující sociálně slabým osobám přístup k finančně dostupnému bydlení, a to ideálně ve formě prostupného bydlení, tzn. odstupňovaného od tréninkového bydlení spojeného se sociální pomocí po standardní nájemní bydlení.
- Do doby přijetí zákona by měly být podporovány projekty sociálního bydlení na lokální úrovni, do nichž by měly být důsledně zapojovány obce, ať už vedením k vytváření vlastních programů sociálního bydlení, tak podporou jejich spolupráce s nevládními organizacemi. Příklady dobré praxe v ad hoc projektech sociálního bydlení by měly být rozšířeny do obecné, celorepublikové praxe.

Vzdělávání

- Naprosto nezbytné je bez prodlení přijmout opatření k odstranění segregace romských dětí ve vzdělávání. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy by především mělo obnovit činnost odborné platformy k provedení opatření NAPIV.

Zdravotní péče

- Vláda by měla přehodnotit své záměry o odškodnění obětí nucených sterilizací a přijmout jasnou právní úpravu, podle níž by bylo všem obětem poskytnuto finanční odškodnění bez nutnosti domáhat se ho soudní cestou.
- Všechny děti by měly být okamžitě zahrnuty do systému veřejného zdravotního pojištění.

⁷² Jeřábková, Z., *The Detention of Minors in the Czech Republic*, <http://www.migrationonline.cz/e-library/?x=2275321>, accessed 22 August 2011.

Trestní justice

- Měla by být novelizována právní úprava trestných činů z nenávisti a mezi nenávisťné motivy zahrnuto kritérium sexuální orientace.
- Ministerstvo vnitra ČR by mělo obnovit spolupráci s nevládními organizacemi v oblasti boje s extremismem.
- Zároveň by měl být zásadně přehodnocen postup policie ČR vůči protidemonstracím a řádně prošetřeny zásahy policie vůči antifašistům z počátku roku 2011 při shromážděních v Novém Bydžově a Krupce

Přístup ke zboží a službám

- Mělo by být realizováno více programů ke zvyšování finanční gramotnosti obyvatel sociálně vyloučených lokalit.

Media

- Media by se měla více zaměřovat na individuální stránku příběhů týkajících se minorit a umožňovat zástupcům menšin vyjadřovat se k tématům.

Obecně

- Anti-diskriminace

Za účelem vymahatelnosti ochrany před diskriminací by měl být novelizován antidiskriminační zákon a zákon o veřejném ochránci práv a upravit specifické prostředky ochrany před diskriminací, zejména hromadnou žalobu a možnost veřejného ochránce práv vydávat doporučení v individuálních kauzách. Zároveň by měl být bezodkladně připraven a schálen zákon o bezplatné právní pomoci.

- Migrace a integrace

Omezit maximální dobu detence migrantů. Zakázat detenci nezletilých za všech okolností. Navršovat práva cizinců v návaznosti na dobu jejich pobytu na území. Umožnit politickou participaci cizinců s trvalým pobytem.

• XV. Závěr

Institucionální rámec agendy lidských práv byl signifikantně oslaben. Zmocněnec pro lidská práva byl vládou odvolán a trvalo téměř půl roku, než byla na tuto pozici jmenována zmocněnkyně, již před jejím ustanovením prakticky nikdo z expertů neznal a která během sledovaného období neučinila ze své funkce v oblasti rasismu nic podstatného. Nadto, v době, kdy byla pozice zmocněnce uvolněna, premiér si vybral za svého poradce pro oblast lidských práv člověka, který veřejně proklamuje, že nevěří v koncept lidských práv a diskriminace. Ve stejné době se ani jednou nesešla Rada vlády pro lidská práva, přestože se v minulosti setkávala pravidelně. V tomto období se též zastavila implementace anti-diskriminačních opatření, připravených v předcházející době.

Novela zákona o pobytu cizinců vstoupila v účinnost 1. 1. 2011, jakkoli byla kritizována ze strany občanské společnosti. Novela opět nově upravila podmínky pobytu cizinců a dále zhoršila jejich postavení, aniž by vyřešila největší problém z doby před jejím schválením. To zejména znamená: horší podmínky zdravotní péče, delší detence, kratší platnost povolení k pobytu a koncentrace veškeré pravomoci v rukou Ministerstva vnitra, Odboru azylové a migrační politiky.

Problematika sociálního vyloučení, jako jedna z nejméně zatěžujících otázek, nebyla ve sledovaném období efektivně vyřešena. Naopak, vznikly nové sociálně vyloučené lokality a problémy jejich obyvatel se dále zhoršily. Současně, v době následující po období sledovaném touto zprávou, se absence účinné politiky sociální inkluze stala záminkou pro posilování pravicově-extremistických postojů, počítaje v to násilné činy.

Reakce občanské společnosti zahrnovala vznik neformálních hnutí jako např. levicové Iniciativy ProAlt, ale také soustavnou snahu varovat před zhoršující se situací v oblasti rasismu. Je nutno zdůraznit, že většina NNO je financována ze zdrojů státu nebo ESF skrze české instituce, což limituje jejich možnosti kritizovat vládní politiky. V případě novely zákona o pobytu cizinců byly připomínky NNO v podstatě úplně ignorovány. Ze stejných důvodů, tedy pro nedostatek spolupráce vlády s občanskou společností, ukončilo 50 expertů spolupráci s ministrem školství z důvodu jeho neochoty zabývat se implementací principů inkluzivního vzdělávání, schválených předchozí vládou.

Obecně vzato, možnosti jednotlivců bránit se před projevy rasismu a diskriminace jsou v ČR velmi nízké. Zákonná východiska a principy jsou již sice nastaveny, nejsou však implementovány v praxi.

• Literatura

IHNED.cz, *Klaus ke kauze Vítkov: Tresty pro žháře jsou nečekaně vysoké*

AI, In IUSTITIA, Romea, Tisková zpráva: Vychází zpráva o extremismu, NNO ji přijímají s rozpaky, <http://www.in-ius.cz/aktuality/vychazi-zprava-o-extremismu-nno-ji-prijimaji-s-rozpaky.html>, accessed 20 August 2011.

Babická, K., *Study on the National Policy Frame for the Integration of Newcomers*, <http://www.migrationonline.cz/e-library/?x=2292005>, accessed 22 August 2011

Balážová, J, Kostlán, F, Ryšavý, Z, *Sdružení ROMEA přerušilo spolupráci s ministerstvem vnitra. Nelíbí se mu změna přístupu k boji proti extremismu.* http://www.romea.cz/sdruzeniromea/index.php?option=com_content&view=article&id=106%3Asdruzeni-romea-peruilo-spolupraci-s-ministerstvem-vnitra-nelibi-se-mu-zmena-jeho-pistupu-v-boji-proti-extremismu&catid=34%3Atiskove-zpravy&Itemid=53&lang=cs, accessed 20 August 2011.

BARŠOVÁ, A., BARŠA, P. *Česká republika jako přistěhovalecký stát.* (2006) Online: <http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2006/pbarsabarsova2006CRjakoPristehovaleckaZeme.pdf> (accessed 10 November 2010), p.6.

CEDAW, *Concluding observations of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women, Czech Republic*, http://www.llp.cz/_files/file/k%20tiskovk%C3%A1m/CEDAW_Concluding_observations.PDF, accessed 20 August 2011

Czech Helsinki Committee, *Ombudsman's Statements Risk Reducing Public Confidence*, http://www.romea.cz/english/index.php?id=detail&detail=2007_2164, accessed 22 August 2011.

Czech News Agency, *Czech Soc Dems in Most to change billboard slogan from 15 words to four*, http://www.romea.cz/english/index.php?id=detail&detail=2007_1924, accessed 22 August 2011

Czech Press Agency, *Neo-Nazi organization Blood and Honour launches new website in the Czech Republic*, http://www.romea.cz/english/index.php?id=detail&detail=2007_2304, accessed 22 August 2011

Czech Republic: *Improving Employment Chances of Roma*, Report No. 46120 CZ, Human Development Sector Unit, World Bank 2008, http://siteresources.worldbank.org/ECAEXT/Resources/258598-1224622402506/CZ_Roma_Employment_Full_Report.pdf, accessed 14 August 2011

Česká školní inspekce, *Tématická zpráva – Souhrnné poznatky z tématické kontrolní činnosti v bývalých zvláštních školách*, Praha, březen 2010, viz např. <http://spolecnedoskoly.cz/wp-content/uploads/tematicka-zprava-csi.pdf>, accessed 14. August 2011

Český helsinský výbor, CHC, *Stanovisko – Nový Bydžov*, <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2011031701>, accessed 20 August 2011

Český helsinský výbor, *Stanovisko ČHV k rozsudku Mosteckého soudu k násilnostem v Janově*, <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2011010601>, accessed 20. August 2011.

Český helsinský výbor, *Zpráva o stavu lidských práv v ČR za rok 2010*, <http://helcom.cz/view.php?cisloclanku=2011062002>, accessed 22 August 2011, p.10.

Deník Referendum, *Lidskoprávní sdružení kritizují vládu, aktivista Holomek Jocha*, <http://www.denikreferendum.cz/clanek/5722-lidskopravni-sdruzeni-kritizuji-vladu-aktivista-holomek-jocha>, accessed 25 August 2011

Deník Referendum, *Premiérovým poradcem v oblasti lidských práv bude Roman Joch*, <http://www.denikreferendum.cz/clanek/5210-premierovym-poradcem-v-oblasti-lidskych-prav-bude-roman-joch>, accessed 25 August 2011

Deník Referendum, *Šabatová: Zastupitelé měst a obcí chtějí problémy s Romy řešit protiústavně*, <http://denikreferendum.cz/clanek/9014-sabatova-zastupitele-mest-a-obci-chteji-problemy-s-romy-resit-protiustavne>, accessed 20. August 2011

Doporučení veřejného ochránce práv k naplňování práva na rovné zacházení v přístupu k předškolnímu vzdělávání, Kancelář veřejného ochránce práv, 8 December 2010, http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Doporuceni/Doporuceni-skolky-orig.pdf, accessed 20 August 2011.

ECRI Report on Czech Republic (fourth monitoring cycle), 2009
GÜNTNER, V. *Cizinci v ČR – přehledová studie*. (2007) Online: http://caat.cz/attachments/150_150_Vladislav_Gunter_Cizinci_v_CR.pdf (accessed 5 December 2010), p.10.

HORÁKOVÁ, M. *Vývoj pracovních migrací v České Republice v období hospodářské recese*. (Praha. VÚPSV, 2010)
HORÁKOVÁ, M., BAREŠ, P. Intercultural Opening of the Labor Market and Employment Institutions in the Czech Republic. In *Moving Societies towards Integration*. (2010)

Iniciativa za práva pracovních migrantů, *Dopis Senátu Parlamentu České Republiky k novele zákona o pobytu cizinců*, <http://www.zpravamigrantu.cz/index.php/tiskove-zpravy/76-dopis-senatorum>, accessed 22 August 2011

Jelínková, M., Hánová, M., *Současná situace migrantů na Plzeňsku*, <http://migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2269140>, accessed 22 August 2011
Jelínková, M., Hánová, M., *Současná situace migrantů na Plzeňsku*, <http://migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2269140>, accessed 22 August 2011

Jeřábková, Z., *The Detention of Minors in the Czech Republic*, <http://www.migrationonline.cz/e-library/?x=2275321>, accessed 22 August 2011

Kancelář veřejného ochránce práv, *Rok 2010 z pohledu ochránce – víc šetření, víc vlastních iniciativ*, <http://www.ochrance.cz/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2011/rok-2010-z-pohledu-ochrance-vic-setreni-vic-vlastnich-iniciativ/>, accessed 25 August 2011

Koncepce romské integrace (2010-2013), <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Koncepce-romske-integrace-2010---2013.pdf>

Kostlán, F, Czech Facebook and the Vítkov arson sentence, http://www.romea.cz/english/index.php?id=detail&detail=2007_1980, accessed 22 August 2011

Křesťan Dnes, *ROMEA: Policie v Krupce rozehnala bohoslužbu stovek Romů*, <http://cs.christiantoday.com/article/romea-policie-v-krupce-rozehnala-bohosluzbu-stovek-romu/18127.htm>, accessed 20 August 2011

Lidové noviny, *Islám je anticivilizace, mluví Zeman*, http://www.lidovky.cz/islam-je-nepratelska-anticivilizace-kvuli-vztahu-k-zenam-mini-zeman-1gf-/ln_domov.asp?c=A110707_153002_ln_domov_ogo, accessed 22 August 2011

Ministerstvo vnitra ČR, *Zpráva o problematice extremismu na území ČR v roce 2010*, <http://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>, accessed 20 August 2011

Muhič Dizdarevič, S., Valeš, F., *ENAR Shadow Report 2009-2010*, <http://cms.horus.be/files/99935/MediaArchive/publications/Czech%20Republic.pdf>, accessed 22 August 2011.

Pastorek, M. *Fraška na ministerstvu*, <http://www.inkluze.cz/clanek-381/fraska-na-ministerstvu>, accessed 20 August 2011.

Pořízek, P., *Novinky ve vízovém procesu po 1. lednu 2011*, <http://migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2282782>, accessed 22 August 2011

ProAlt Press Release, *Czech Group to Protest Corruption in Foreigners' Health Insurance*, http://www.romea.cz/english/index.php?id=detail&detail=2007_2074, accessed 22 August 2011

Romea, *Dozens protest human trafficking in Czech forestry industry*, http://www.romea.cz/english/index.php?id=detail&detail=2007_2297, accessed 22 August 2011

Romea, *Neziskovky vyzývají Nejvyšší státní zátupitelství, aby nechalo došetřit odložené žhářské útoky*, http://www.romea.cz/index.php?id=detail&detail=2007_9079, accessed 20 August 2011

Romea, *Nový Bydžov: lidská práva pod kopyty koní*, http://www.romea.cz/index.php?id=detail&detail=2007_9501, accessed 20 August 2011

Romea, *Otevřený dopis členů týmu NAPIV premiéru Nečasovi a ministru Dobešovi*, http://www.romea.cz/index.php?id=detail&detail=2007_9989, accessed 20 August 2011.

Romea, *Právník k výrokům starosty Bydžova: Pokud někdo rozlišuje lidi na tzv. slušné občany a cikány, pak je to podněcování k rasové nenávisti*, http://www.romea.cz/index.php?id=detail&detail=2007_9316, accessed 20. August 2011

Romea, *Programové prohlášení vlády dalo zelenou Agentuře pro sociální začleňování*, http://www.romea.cz/index.php?id=detail&detail=2007_8434, accessed 20 August 2011

Romea, *Starosta Nového Bydžova chce řešit kriminalitu na principu kolektivní viny Romů*, http://www.romea.cz/index.php?id=detail&detail=2007_9013, accessed 20 August 2011

Romea, *Suspended Sentence of "The Final Solution of the Gypsy Question"*,
Romea, *Šimáček: Strategie boje proti sociálnímu vyloučení, kterou by po prázdninách měla projednat vláda, se nezaměřuje pouze na Romy*, http://www.romea.cz/index.php?id=detail&detail=2007_10267, accessed 20 August 2011

Romea, *Šimáček: Strategie boje proti sociálnímu vyloučení, kterou by po prázdninách měla projednat vláda, se nezaměřuje pouze na Romy*, http://www.romea.cz/index.php?id=detail&detail=2007_10267, accessed 20 August 2011.

Romea, *Vědecká rada FFUK: Bátoru na ministerstvu školství nechceme*, http://www.romea.cz/index.php?id=detail&detail=2007_9532, accessed 20 August 2011.

Romea.cz, *Romské hlídky mají úspěch, rozšiřují působnost*, http://www.romea.cz/index.php?id=detail&detail=2007_7927, accessed 20 August 2011

Sociální revue, *Vláda schválila Koncepti romské integrace na období 2010 – 2013* (Sociální politika, 2009), <http://socialnirevue.cz/item/vlada-schvalila-koncepci-romske-integrace-na-obdobi-2010-2013>, accessed 20 August 2011

Stanovisko veřejného ochránce práv k podezření na diskriminaci romských dětí a žáků – z tématické kontrolní činnosti České školní inspekce na základních školách praktických, 20.4.2010, <http://spolecnedoskoly.cz/wp-content/uploads/stanovisko-verejneho-ochrance-prav-k-diskriminaci-romskych-zaku.pdf>, accessed 14 August 2011.

STEM, *Zpráva z výzkumu „Zmapování postojů veřejnosti v České republice k pravicově extremistickým, rasistickým a xenofobním myšlenkám a jejich šířitelům s ohledem na integraci menšin a cizinců.“*, Ministerstvo vnitra ČR, listopad 2010,

<http://www.mvcr.cz/clanek/bezpecnostni-hrozby-337414.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>
The Government of Czech Republic, *The Report on Human Rights in Czech Republic 2010*, http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-lidska-prava-cr/Zprava-LP-2010_cz.pdf, accessed 29 August 2011

The Prague Daily Monitor, *Bar Owner Compensates Three Roma for Refusing to Serve Them*, [http://www.icare.to/news.php?en/2010-04#BAR_OWNER_COMPENSATES_THREE_ROMA_FOR_REFUSING_TO_SERVE_THEM_\(Czech_Rep.\)](http://www.icare.to/news.php?en/2010-04#BAR_OWNER_COMPENSATES_THREE_ROMA_FOR_REFUSING_TO_SERVE_THEM_(Czech_Rep.)), accessed 22 August 2011

Veřejný ochránce práv, *Souhrnná zpráva o činnosti veřejného ochránce práv 2010*, str. 161, http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/zpravy_pro_poslaneckou_snemovnu/Souhrnna_zprava_VOP_2010.pdf, accessed 18 August 2011

ZPRÁVA Thomase Hammarberga, komisaře Rady Evropy pro lidská práva, z návštěvy České republiky uskutečněné ve dnech 17.-19. listopadu 2010, <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/aktuality/komisar-rady-evropy-pro-lidska-prava-navstivil-cr-82461/>, accessed 29 August 2011